

Aktuální informace

Ústavu zdravotnických informací a statistik
České republiky

Praha 23. 12. 2002

64

Úrazy v roce 2001

Úrazy jsou traumatické příhody s více nebo méně rozsáhlými zdravotními, ekonomickými i sociálními následky. Ve většině případů je možné jim předejít a zabránit. Informace o množství, četnosti, druzích, příčinách i následcích úrazů jsou důležitými podklady pro úrazovou prevenci. Centrální registr úrazů neexistuje, proto celkový obraz o stavu a vývoji úrazovosti lze vytvořit až na základě propojení informací z různých pramenů.

K základním zdrojům dat patří:

- publikace "Ukončené případy pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz" Ústavu zdravotnických informací a statistik ČR (dále jen ÚZIS)
- publikace Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v ČR, vydávaná Českým statistickým úřadem
- výkazy chirurgických ambulancí, které zpracovává ÚZIS v rámci Národního zdravotnického informačního systému (NZIS)
- výkazy lůžkových oddělení, které rovněž zpracovává ÚZIS v rámci NZIS a kde jsou uvedeny počty hospitalizovaných podle diagnóz, tedy i počty hospitalizovaných pro poranění a otravy.

1. Úrazy z hlediska pracovní neschopnosti

1.1 Podle dat z publikace **"Ukončené případy pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz" (ÚZIS 2002)**, která čerpá z informací ČSSZ, bylo v roce 2001 práce neschopno z důvodu úrazu 381 933 osob (271 538 mužů a 110 395 žen). Je to od roku 1995 nejnižší číslo. Ve srovnání s rokem 2000 došlo ke snížení o 10 628 případů pracovní neschopnosti. V přepočtu na 100 tis. pojištěnců bylo práce neschopno 11 441 mužů a 5 232 žen, celkově 8 519 osob (8 690 v roce 2000). Úrazy se podílely 10,0 % (v roce 2000 10,3 %) na celkové pracovní neschopnosti (3 810 108 případů). Publikace zachycuje 100 % pracovní neschopnosti z důvodu nemoci a úrazu, ale pouze nemocensky pojištěných osob (4 483 455). Nejčastějším traumatickým následkem úrazů spojených s pracovní neschopností byla naražení a poranění určitých částí těla, vymknutí, podvrtnutí, natažení vazů a zlomeniny. Denně chybělo v práci pro úraz 1 234 mužů a 580 žen. Pracovní neschopnost trvala při úrazu v průměru 39,7 dne; nejdelší byla při vícečetných zlomeninách (188,5 dne). Délka pracovní neschopnosti při úrazu se prodlužovala úměrně s přibývajícím věkem, rozdíl v délce trvání pracovní absence mezi jednotlivými věkovými kategoriemi byl přibližně 3 dny. Nejvíce ukončených případů pracovní neschopnosti z důvodu úrazu bylo

v měsících červenec, září a říjen. Z hlediska hlavních tříd klasifikace zaměstnání (KZAM) bylo 183 298 úrazů mezi řemeslníky a výrobci (téměř 48%), dále 52 560 úrazů u pomocných pracovníků (13,8 %) a 42 097 úrazů ve službách a obchodu (11%) - jedná se o čísla absolutní, která nezohledňují početní obsazení těchto kategorií zaměstnání. Pracovní neschopnost pro úraz přesáhla hranici 10 tisíc na 100 tisíc pojištěnců v kraji Jihočeském, Libereckém, Vysočina, Karlovarském a Plzeňském.

1.2 Podle dat z publikace **Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v ČR Českého statistického úřadu** se v roce 2001 přihodilo 255 993 úrazů s následnou pracovní neschopností (z toho 93 280 pracovních a 162 713 ostatních). Proti loňskému roku (259 806 úrazů) došlo k poklesu o 3 875 případů. Přehled o počtu nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců a o průměrném denním stavu práce neschopných pro úraz/pracovní úraz v jednotlivých krajích poskytuje následující tabulka:

Území	Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců pro			Průměrný denní stav práce neschopných pro		
	úraz	pracovní úraz	úrazy celkem	úraz	pracovní úraz	úrazy celkem
Hl.m. Praha	1,98	1,22	3,10	1 720	1 183	2 903
Středočeský kraj	3,43	2,19	5,62	1 502	985	2 487
Jihočeský kraj	4,01	2,89	6,90	1 123	754	1 877
Plzeňský kraj	4,41	3,05	7,46	1 057	751	1 808
Karlovarský kraj	3,98	2,26	6,24	440	252	692
Ústecký kraj	3,14	2,13	5,27	1 002	721	1 723
Liberecký kraj	3,48	2,50	5,98	687	461	1 148
Královéhradecký kraj	3,79	2,56	6,35	844	618	1 462
Pardubický kraj	3,83	2,33	5,16	848	514	1 362
Vysočina kraj	4,08	2,94	7,02	851	601	1 452
Brněnský kraj	3,14	1,85	4,99	1 696	1 069	2 765
Olomoucký kraj	4,16	2,16	6,32	1 030	553	1 583
Zlínský kraj	5,13	2,06	7,19	1 428	596	2 024
Moravskoslezský kraj	5,48	1,87	7,35	2 970	1 320	4 290
Česká republika	3,63	2,08	5,71	17 199	10 377	27 576

ČSÚ eviduje jen 67 % případů pracovní neschopnosti pro úraz ve srovnání s ČSSZ. Je to dáno tím, že data ČSÚ jsou zpracována na podkladě statistického formuláře nově hlášených případů pracovní neschopnosti (Nem Úr 1-01), kterému pravděpodobně není věnována ze strany zdravotnických zařízení dostatečná pozornost při vyplňování. Údaje ČSSZ vycházejí z formulářů Potvrzení pracovní neschopnosti, vypovídají o druhu poranění (zlomeniny, vymknutí, popáleniny, otravy, omrzliny atd.) a zaznamenávají délku trvání pracovní neschopnosti při poranění. Neposkytují žádnou informaci o příčině úrazu (pád, náraz, napadení atd.) a okolnostech vzniku poranění (doprava, práce, sport, volný čas apod.).

2. Úrazy sledované na základě statistických výkazů chirurgických ambulancí

Do chirurgických oborů patří: chirurgie, neurochirurgie, plastická chirurgie, léčba popálenin, kardiochirurgie, traumatologie, ortopedie, dětská chirurgie, hrudní chirurgie a cévní chirurgie. **Výkazy chirurgických oborů zachytí nejvíce úrazů.**

V roce 2001 poskytla ambulantní chirurgická oddělení 4,6 mil. prvních ošetření (4,7 mil. v roce 2000), z toho bylo 1 682 tis. úrazů s prvním ošetřením (1 720 tis. v roce 2000), tj. 36 % (stejně jako v roce 2000). Na 100 tis. obyvatel připadlo 16 374 zraněných osob; denně bylo v průměru ošetřeno pro úraz 4 607 lidí. Častým úrazem - 418 tis. případů byly zlomeniny (421 tis. v roce 2000), tvořily téměř čtvrtinu - 24,9 % všech případů (24,5 %, v roce 2000). Členění úrazů podle příčin vzniku a se zřetelem na děti je následující:

Úrazy	Celkem	z toho				Úrazy pod vlivem	
		dopravní	pracovní, školní	sportovní	ostatní	alkoholu ¹⁾	drogy ¹⁾
První ošetření	1 681 741	127 033	231 299	351 501	971 908	37 954	816
Podíl v %	100,0	7,6	13,7	20,9	57,8	2,3	0,1
z toho děti 0-14 let	445 377	24 228	70 225	118 274	232 650	93	27
Podíl v %	100,0	5,4	15,8	26,6	52,2	0,0	0,0

¹⁾ jedná se o první ošetření, kdy vliv alkoholu event. drogy byl laboratorně nebo klinicky potvrzen

Z výše uvedené tabulky je patrné, že 13,7 % úrazů se přihodilo při práci nebo ve škole, 7,6 % úrazů při dopravě, téměř 21 % při sportu a 57,8 % při jiných činnostech ve volném čase. U dětské populace byl vyšší podíl školních a sportovních úrazů na celkovém počtu úrazů, nižší podíl dopravních a ostatních úrazů.

3. Úrazy z hlediska statistických výkazů o hospitalizaci

V roce 2001 se přihodilo v ČR zhruba 1 682 tis. úrazů vyžadujících chirurgické ošetření a dalších téměř 173 tis. úrazů mělo za následek pobyt v nemocnici (180 tis. v roce 2000). Na 100 tisíc obyvatel trvale bydlících v ČR bylo cca 1 689 osob hospitalizováno z důvodu úrazu. Počet hospitalizací byl o necelou třetinu vyšší u mužů než u žen. Nejčastější příčinou hospitalizace byly zlomeniny končetin, nitrolební poranění a jiná poranění více částí těla. Průměrný věk poraněných byl 41,4 roku, úrazem starších lidí jsou zlomeniny stehenní kosti (průměrný věk 70 let). Syndromem týrání jsou postiženy děti průměrně ve věku 10 let. Doba hospitalizace trvala v průměru 7,7 dne. Nejvyšší letalitu (počet zemřelých na 1 000 hospitalizovaných) měla zlomenina stehenní kosti (52,0), zlomeniny postihující více částí těla (46,4) a poranění vnitřních orgánů (23,9).

Pohled na úrazy osob (trvale bydlících v ČR) podle vnějších příčin v roce 2001 poskytuje tabulka č. 1 (viz příloha).

Nejčastějšími vnějšími příčinami poranění, které si vyžádaly nemocniční péči, byly pády (55,5 % ze všech úrazů) a dopravní nehody (16 %). Nejdelší doba hospitalizace byla při komplikacích zdravotní péče. Nejvyšší hospitalizační letalitu měla tonutí, 66 % hospitalizovaných na následky tonutí zemřelo. Ve srovnání s loňským rokem se mírně snížil počet hospitalizací pro úraz, ale zvýšila se letalita (ze 14,5 na 15,1).

4. Úrazy z hlediska statistiky zemřelých

Počty zemřelých na úrazy v posledních třech letech podle pohlaví a vybraných příčin smrti na základě publikace Zemřelí 2001 (ÚZIS), která vychází z dat ČSÚ jsou zřejmé z tabulky:

Rok	Zemřelí na vnější příčiny			z toho					
				dopravní nehody			úmyslné sebepoškození		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
1999	4 559	2 366	6 925	1 188	380	1 568	1 285	325	1 610
2000	4 694	2 376	7 070	1 171	401	1 572	1 298	351	1 649
2001	4 555	2 355	6 910	1 099	385	1 484	1 294	329	1 623

V roce 2001 zemřelo 6 910 osob na následky úrazů (4 555 mužů a 2 355 žen), z toho 1 484 lidí při dopravních nehodách (1 099 mužů a 385 žen) a 1 623 osob na následky úmyslného sebepoškození (1 294 mužů a 329 žen). Počet úmrtí na úrazy dosáhl v absolutních číslech v roce 2001 nejnižších hodnot během srovnávaného tříletého období, v přepočtu na 100 tis. obyvatel zemřelo 67,2 osob na úraz (stejně jako v roce 1999). V důsledku vnějších příčin zemřelo v roce 2001 denně v průměru 19 lidí, z toho 4 lidé na dopravní úrazy a 4 - 5 lidí v důsledku dokonané sebevraždy. Nejvyšší počet zemřelých na úrazy byl v těchto krajích:

Kraj	Muži	Ženy	Celkem
Moravskoslezský	580	226	806
Hl. m. Praha	495	295	790
Jihomoravský	492	270	762
Středočeský	461	280	741
Ústecký	370	179	549
Olomoucký	306	139	445

5. Úrazy dětí

Úrazy dětí ve věku 0 - 14 let na základě výkazů chirurgických oborů v roce 2001 činily stejně jako v roce předchozím 26,5 % ze všech úrazů. Více než čtvrtina ze 445 377 úrazů měla za následek zlomeninu. Od roku 1999 je to nejnižší počet dětských úrazů i zlomenin. V letech 1999 - 2001 zaznamenaly dětské úrazy tento vývoj:

Rok	Úrazy celkem	z toho zlomeniny	Úrazy podle místa vzniku				Úrazy od vlivem	
			dopravní	školní	sportovní	ostatní	alkoholu	drogy
1999	451 689	119 172	24 667	69 797	119 668	237 503	40	10
2000	455 857	120 329	23 174	73 311	118 622	240 750	42	12
2001	445 377	117 911	24 288	70 225	118 274	232 650	93	27

Ve srovnání s rokem 2000 se zvýšil o 1 114 případů počet dopravních úrazů dětí; snížil se o 3 086 případů počet školních úrazů. Sportovní úrazy zůstaly zhruba na stejné úrovni. Stále ještě zanedbatelné zůstávají úrazy dětí do 14 let pod vlivem drog a alkoholu, ale je alarmující, že zaznamenaly více než 100 % nárůst.

Podle výkazů o hospitalizaci pobývalo v loňském roce 17 613 chlapců a 11 043 dívek, celkem 28 656 dětí na následky vnějších příčin v nemocnici, tj. 1 756 dětí na 100 tis., což bylo o 121 dětí méně než v roce předchozím. Průměrná ošetrovací doba činila 4,2 dne (stejně jako v roce 2000).

K 31.12.2001 bylo v ČR 1 631 771 dětí ve věku do 14 let (téměř o 33 tis. méně než v roce 2000), zranilo se 474 033 chlapců a dívek (29 %), z toho 445 377 dětí (94 % úrazů) bylo ošetřeno na chirurgických ambulancích a 28 656 dětí (6 % úrazů) bylo hospitalizováno. Na následky úrazů zemřelo 67 chlapců a 53 dívek, celkem 120 dětí (168 v roce 2000); dětská úmrtnost se snížila z 10,0 (počítáno na 100 tis.) v roce 2000 na 7,3 v roce 2001.

6. Úrazy seniorů (lidí nad 65 let věku)

Je možné sledovat podle výkazů o hospitalizaci a podle statistiky zemřelých; výkazy chirurgických oborů nejsou členěny podle věkových kategorií.

V roce 2001 bylo hospitalizováno s následky úrazů 39 650 lidí ve věku nad 65 let (39 225 v roce 2000). Počty hospitalizovaných seniorů a průměrná délka hospitalizace v posledních třech letech v jednotlivých věkových kategoriích jsou patrné z tabulky:

Věková kategorie	Počet případů			Průměrná ošetrovací doba		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
65 - 69	3 063	3 907	6 970	10,0	11,6	10,9
70 - 74	3 207	5 531	8 738	10,8	13,6	12,6
75 - 79	2 891	7 191	10 082	11,8	14,9	14,1
80 - 84	1 463	4 648	6 111	12,2	14,9	14,3
85 +	1 593	6 156	7 749	12,8	15,6	15,1
Celkem	12 217	27 433	39 650	11,5	11,1	13,4

Průměrná délka hospitalizace při úrazu seniorů byla 13,4 dne (v populaci celkem 7,7 dne); ze 100 tis. seniorů bylo hospitalizováno 2 794 osob, senioři jsou z hlediska úrazů nejohroženější věkovou kategorií. S přibývajícím věkem stoupá také úrazová mortalita, nejvyšší je v nejvyšších věkových skupinách. Loni zemřelo na následky všech vnějších příčin 2 725 seniorů; nejčastější příčinou smrtelných úrazů byly pády (1 569 případů), úmyslné sebepoškození (374 případů) a dopravní nehody (268 smrtelných zranění). Došlo ke 20 případům napadení starších lidí se smrtelnými následky.

7. Dopravní nehody

Zdrojem dat je publikace "Přehled nehodovosti" ředitelství služby dopravní policie Policejního prezidia ČR.

Dopravní nehodovost v posledních třech letech se vyvíjela takto:

Rok	Počet nehod	Index (1999=100)	Lehce zraněno	Těžce zraněno	Usmrceno		
					do 24 hod.	od 24 hod. do 30 dnů	celkem
1999	225 690	100,0	28 747	6 093	1 322	133	1 455
2000	211 516	93,7	27 063	5 525	1 336	150	1 486
2001	185 664	82,2	28 297	5 493	1 219	115	1 334

Počet dopravních nehod se každým rokem snižoval. V roce 2001 došlo ke 185 664 nehodám, což bylo přibližně o 12 % méně než v roce předchozím a o 17,8 % méně než v roce 1999. (Hmotná škoda byla v roce 2001 8,2 mld. Kč, v roce 2000 škoda 7,1 mld Kč). Snižil se počet dopravních nehod, snížil se i počet těžkých úrazů a smrtelných následků, zvýšil se o 1 234 případů počet lehkých zranění. Nejvíce nehod způsobili řidiči motorových vozidel (v roce 2001 to bylo 91,9 %), dále lesní a domácí zvěř (3,6 %), řidiči nemotorových vozidel (1,5 %), chodci (1,2 %) a technická závada vozidla (1,0 %). Podíl technických závad na nehodách se snížil z 1,2 % na 1,0 %. Nehody zaviněné chodci - ve 39 % případů to byli muži, ve 37 % děti, ve 21 % ženy a ve 3 % skupiny dětí nebo chodců. Podíl žen a dětí na silničních nehodách se proti předchozímu roku zvýšil. Nejhorším dnem byl 20. a 21. prosinec, kdy se stalo nejvíce nehod. Nejnebezpečnější jsou komunikace v obcích v nočních hodinách (nejvíce zemřelých).

8. Pracovní úrazy

Počty pracovních úrazů je možné zjistit z údajů ČSÚ (viz kapitola 1.2 této aktuální informace) nebo z výkazů chirurgických oborů, kde se vykazují spolu se školními úrazy.

V roce 2001 se přihodilo podle chirurgických výkazů 161 074 pracovních úrazů vyžadujících ambulantní chirurgické ošetření (158 606 v roce 2000), představovaly 13,7 % (v roce 2000 13,5 %) všech chirurgicky ošetřených úrazů (první ošetření). Na 10 000 obyvatel v produktivním věku (14 - 65 let) bylo zaznamenáno 223 (v roce předchozím 221) pracovních a školních úrazů. Na školách se podle statistik chirurgických ambulancí přihodilo 70 225 úrazů dětí (73 311 v roce 2000), tj. 30,3 % ze všech pracovních a školních úrazů. Celkem utrpělo úraz ve škole 424 dětí z 10 000 (440 v roce 2000). Školní úrazy dětí jsou téměř 2,5krát častější než pracovní a školní úrazy dospělých.

Věková skupina	Počet osob ve věk. skup. (k 31.12.)	Pracovní (školní) úrazy	Na 10 000 obyvatel
0 - 14	1 631 771	70 225	424
15 - 64	7 217 645	161 074	223
všechny celkem	10 269 726	231 299	224

V důsledku pracovního úrazu zemřelo 204 osob.

9. Závěr

O stavu a vývoji úrazovosti v roce 2001 získáme přehled shromážděním všech dostupných dat. Pro jejich vyhodnocení je nevhodnější aplikovat údaje přepočtené na 100 tis. obyvatel (resp. u pracovní neschopnosti na 100 tis. pojištěnců). Porovnat všechna základní data uvedená v této informaci umožňuje následující tabulka:

Úrazy na 100 tis. obyvatel podle statistiky	1999	2000	2001	Index v % (2001/2000)
chirurgických ambulancí	16 366	16 746	16 374	97,8
pracovní neschopnosti ¹⁾	8 352	8 690	8 519	98,0
hospitalizací	1 741	1 755	1 687 ²⁾	-
zemřelých	67	69	67	97,1

¹⁾ na 100 tis. pojištěnců

²⁾ trvale žijících v ČR

Většina ukazatelů týkajících se počtu úrazů obyvatelstva zaznamenala v roce 2001 mírný pokles. Došlo ke snížení počtu případů pracovní neschopnosti pro úraz, a to jak podle zdrojů ČSSZ tak i ČSÚ. Došlo ke snížení počtu úrazů z pohledu statistiky chirurgických ambulancí a lůžkových zařízení. V důsledku úrazů zemřelo méně osob v roce 2001 než v roce předchozím. Klesl počet dětských úrazů i úmrtí na úraz. Nepatrně se snížil počet úrazů v kategorii seniorů. Bylo méně případů dopravních nehod s těžkými a smrtelnými následky. Opačný, tedy rostoucí trend zaznamenaly pracovní úrazy, a to podle dat ČSÚ i podle zdrojů NZIS (chirurgické obory). V roce 2001 měla úrazovost z hlediska většiny kritérií snižující se trend.

Vypracovala: Ing. Alena Ondračková

Příloha: tab. č. 1, graf

Tab. č.1: Úrazy osob (trvale bydlících v ČR) podle vnějších příčin v roce 2001

Skupina vnějších příčin úrazu / kapitola MKN-10		Počet hospitalizací		Prům. ošetř. doba	Průměrný věk	Počet zemřelých	
		absolutně	na 100 tis. obyv.			absolutně	hospit. letalita
Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti							
1	Dopravní nehody	27 672	269,5	8,2	35,5	498	18,0
2	Pády	96 167	936,7	8,4	46,3	1 636	17,0
3	Vystavení neživotným mechanickým silám	9 449	92,0	6,1	33,9	53	5,6
4	Náhodné (u)tonutí a potopení	167	1,6	6,4	23,9	11	65,9
5	Vystavení životným mechanickým silám	3 471	33,8	4,5	27,7	6	1,7
6	Kontakt s jed. živočichy, rostlinami	855	8,3	2,5	30,6	2	2,3
7	Elektrický proud., ozáření, kouř, oheň, plameny, horko	5 704	55,6	9,3	30,7	92	16,1
8	Úmyslné sebepoškození	3 948	38,5	3,2	34,3	65	16,5
9	Napadení (útok)	4 549	44,3	4,9	33,2	20	4,4
10	Komplikace zdravotní péče	2 538	24,7	9,4	51,3	30	11,8
11	Ostatní vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti	18 869	183,8	6,5	37,6	205	10,9
XX.	Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti	173 389	1 688,9	7,7	41,4	2 618	15,1

Úrazy na 100 tis. obyvatel v letech 1995-2001 podle statistiky

